

PAPER DETAILS

TITLE: SIRÂCUDDÎN EL-URMEVÎ'NİN(V.682) HAYATI VE USÛLCÜLÜĞÜ (ET-TAHSÎL ADLI ESERİ BAGLAMINDA-ICMÂ KONUSU ÖZELİNDE)

AUTHORS: Fatma HAZAR

PAGES: 36-43

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/565076>

SİRÂCUDDÎN EL-URMEVÎ'NİN(V.682) HAYATI VE USÛLCÜLÜĞÜ (ET-TAHSÎL ADLI ESERİ BAĞLAMINDA-İCMÂ KONUSU ÖZELİNDE)

Fatma HAZAR ¹

Özet

Sirâcuddîn el-Urmavî(v.682), günümüzde İran sınırları içinde yer alan Urmiye'ye mensup Şafî'î bir âlimdir. Daha çok mantık, felsefe alanında araştırmalarda bulunan Urmavî'nin, fıkıh alanında yazmış olduğu eserleri de mevcuttur. Fahrüddîn er-Râzî'nin el-Mahsûl adlı eserini ihtisâr etmiş olduğu, et-Tahsîl mine'l-Mahsûl adlı eseri bunlardan biridir. Usûl konularının Râzî'nin sistematığına göre ele alındığı eserde, Râzî etkisi açıkça görülmektedir. Bu eser, Urmavî'nin usûl-i fıkıh görüşlerine yer vermesinin yanında, diğer mezhep görüşlerine de karşılaştırmalı olarak yer vermesi açısından önemlidir. Bu çalışmada, Urmavî'nin et-Tahsîl adlı eserinde, icmâ' bağlamında onun yöntemi gösterilmiştir. Urmavî'nin icmâ' tanımında Şiâya muhalefette bulunması, diğer fakihlerin aksine Râzî ile beraber icmâ'da inkirâdın şart olmadığı görüşünde olması, icmâ'ın delillendirilmesinde akli delillendirmeye yer vermemesi oldukça dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Urmavî, Usûl-i fıkıh, et-Tahsîl, Râzî, İcmâ'

THE LIFE OF SIRÂJ AL DIN AL-URMAVÎ (V.682) AND HIS METHODOLOGY (BASED ON THE WORK NAMED AL-TAHSÎL- ESPECIALLY IN THE THEME OF JIMA)

Abstract

Sirâj al-Din al-Urmavî(v.682) is a Shafî'î scholar, who belongs to Urmiye which is located within the borders of Iran today. Although he is known mostly for his work in the field of logic and philosophy, there are also his works in the field of fıkıh. Al-Tahsîl min al-Mahsûl, which is shortened of the work called Fahrüddin Razi's Mahsûl, is one of them. The effect of Râzî in this work, which is based on the systematic of Râzî, is clearly visible. It is important from the point of view of giving Urmavî's views to usul al-fıkıh, as well as giving comparative to other sectarian views. We found it appropriate to examine the theme of jima in order to show the method of Urmavî's work named et-Tahsîl. It is quite striking that Urmavî's opposition to Shia in the meaning of jima, unlike some theologians and jurists, with Râzî says that there is no requirement of inkirâd in jima, does not include any rational proof to the evidence of jima.

Keywords: al-Urmavî, Usûl al-fıkıh, al-Tahsîl, al-Râzî, Jima

¹ Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-mail: fhazar@gmail.com

Giriş**Urmevî'nin et-Tahsîl'de İzlediği Yöntem**

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin *et-Tahsîl mine'l-Mahsûl* adlı eseri incelendiğinde, kitabın giriş kısmında *et-Tahsîl*'in ilmî değerinin yanı sıra Sirâcuddîn el-Urmevî'nin ihtisârda izlediği yöntem açıklanmaktadır. (Ebû Zunejd, 1988, I/10) Eseri tahkik eden Abdülhamid Ali Ebû Zunejd, mevcut olan nüshalardan en çok rağbet göreni esas aldığını söylemektedir. Muhakkik, kullandığı nüshayı diğer nüshalarla karşılaştırmakta, her bir nüshadaki farklılıkları ortaya koymak için ayrı işaret kullanarak açıklamaya ihtiyaç duyulan yerleri izah etmektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/10)

Muhakkik, ihtisar boyunca *et-Tahsîl*'i, *Mahsûl* kitabıyla kelime kelime, paragraf paragraf karşılaştırmakta, *et-Tahsîl*'in açıklanması gereken kısımlarda *Mahsûl*'e müracaat etmektedir. Nüshalar arası farklılıklarda, ihtilaflı olan lafızlarda kendi tercihi konusunda *Mahsûl*'den istifade etmektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/12) Muhakkik, ayrıca *et-Tahsîl*'i, Sirâcuddîn el-Urmevî'nin kendisinden çok fazla nakilde bulunduğu İsnevî'nin *Nihâyetu's-Sûl* adlı eseriyle de karşılaştırmaktadır. (Ebû Zunejd, 1988, I/11)

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin, eseri incelendiğinde konuların, Râzî'nin sistematığına göre ele alındığını görülmektedir. Usûl konularına sırasıyla değinilen eserde, önce usûl-i fıkıh konularının tanımlarına yer verilmiş, sonrasında karşı görüş sahiplerinin görüşleri sıralanarak bunlara cevaplar verilmiştir. Eser, bu yönüyle Sirâcuddîn el-Urmevî'nin usûl-i fıkıh görüşlerine yer vermesinin yanında diğer mezhep görüşlerine karşılaştırmalı olarak yer vermesi yönünden de önemlidir.

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin, hocasının hocası olan Râzî'nin görüşlerini de aktardığı eserde, yer yer ona itirazlarda bulunması, muhakkikin belirttiği sayıyla, seksen dört yerde hocası vasıtasıyla edindiği Râzî'nin görüşlerine muhalefet etmesi dikkat çekicidir (Ebû Zunejd, 1988, I/12).

Eserin hacmi, konumuzu aşan bilgiler ihtivâ ettiği için, bu çalışmada Sirâcuddîn el-Urmevî'nin hayatına temas edildikten sonra Sirâcuddîn el-Urmevî'nin usûlcülüğü *icmâ'* konusu özelinde ele alınmaya çalışılacaktır.

Sirâcuddîn El-Urmevî'nin (V.682) Hayatı

Sirâcuddîn Mahmud b. Ebî Bekir b. Ahmed b. Hamid el-Urmevî, günümüzde İran sınırları içerisinde yer alan Urmiye şehrinde hicrî 594 yılında doğduğu söylenen, Şafîî bir âlimdir. (Yakut el-Hemevî, 1323, I/159; el-Bağdadî, 1920, II/406) Mensup olduğu Tenûh kabilesinin eski bir Arap kabilesi olduğunu söyleyenler, Sirâcuddîn el-Urmevî'nin Arap olduğunu iddia etmektedirler. (İbnü's-Sübkî, 1964, VIII/378; Taşkoprîzâde, 1968, I/245; Zirikli, 1969, VIII/42) Ailesi ve yetiştiği çevre hakkında bir bilgiye sahip olunmayan Sirâcuddîn el-Urmevî'nin ilim hayatına, aklî ilimler, mantık ve felsefe ile başladığı tahmin edilmektedir. (Zirikli, 1969, VIII/42; Ebû Zunejd, 1988, I/16)

Kâdı Sirâcuddîn Urmevî, ilim tahsili için yurdundan çıkıp önce Musul'daki Kemâluddîn Musa b. Yunus (h.639)'un yanına gitmiştir. Hocası, kaynaklara göre 24 ilme vâkıf, Tevrât ve İncil'i şerhedeabilen bir âlimdir. (Ebû Zunejd, 1988, I/21) Kemâluddîn b. Yunus'un, Şafîî fakihi olmasına rağmen hem Şafîî hem de Hanefîler'e ders verdiği bilinmektedir. (Akkanat, 2012, s.4) Hocası, Fahreddin Râzî'nin kitaplarını şerh edip ders verdiği için Sirâcuddîn el-Urmevî, Râzî'nin kullandığı istilahlara ve işlediği konulara, özellikle de *Mahsûl* adlı eserine vâkıf bir âlimdir. (İbn Hallikan, 1282, V/311; Akkanat, 2012, s.6)

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin Miladî 1347 yılında Mısır'dan Malatya'ya geldiği aktarılmaktadır. Malatya'da bulunduğu sırada, önce medresede dersler verdiği, sonrasında Eyyubî imparatoruna mantık kitabı yazıp sunduğu aktarılmaktadır. (İbnü's-Sübkî, 1964, VIII/378; Ebû Zunejd, 1988, I/26)

Konya'ya tam olarak ne zaman geldiği bilinmeyen Sirâcuddîn el-Urmevî'nin, Dımaşk'ta iken *et-Tahsîl*'in bir nüshasını yazmaya başladığı rivayet edilmektedir. *Letâifu'l-Hikme*'de kaydedildiğine göre Konya'ya gelip hicrî 655 yılında Selçuklu Sultanının hizmetine girerek

sefirlik vazifesinde bulunmuştur. Önce kâdılık, sonra zamanında ilmi açıdan en yüksek derece olan *kâdî'l-kudât*lık yapmıştır. Sirâcuddîn el-Urmevî, vefatına kadar Konya'da yaşamıştır (Marlow, s. 281).

Hocaları ve Öğrencileri

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin hocalarından sadece Musul'un en büyük âlimi olarak bilinen, dinî ilimler yanında felsefe, mantık, tıp, matematik ve astronomide dönemin tanınmış âlimleri arasında yer aldığı, Tevrat ve İncil'i yorumlamada Yahudi ve Hristiyan âlimlerden daha ileride olduğu bilinen Kemâluddîn ibn Yunus'un adı zikredilmektedir. (İbn Hallikan, 1282, V/311; Ebû Zunejd, 1988, I/20; Çağrııcı, XXXVII/262) İbn Yunus'un, Fahreddin Râzî'nin eserlerini çok iyi incelediği ve bir Râzî uzmanı olduğu belirtilmektedir. Sirâcuddîn el-Urmevî'nin Râzî'ye ait eserlere ilgi göstermesinde ve Râzî'nin bazı eserlerini ihtisar veya şerhetmesinde hocasının tesiri olduğu anlaşılmaktadır. (Çağrııcı, XXXVII/262)

Kaynaklarda Sirâcuddîn el-Urmevî'nin sadece iki öğrencisine dair bilgilere yer verildiği görülmektedir. Bunlar; Es-Safiyu'l-Hindî Muhammed b. Abdurrahim el-Hindî (h.715) olarak bilinen Eş'arî mezhebi kelmacı ile Orhan Gazi'nin, Davud-ı Kayserî vefat ettiğinde onun yerine İznik medresesine tayin ettiği bilinen Tacûddîn el-Kürdî isimli iki öğrencisidir (Çağrııcı, XXXVII/263).

Eserleri

Mantık, hikmet, cedel, usûl-i fıkıh, kelam, şiir, tefsir gibi birçok alanda ön plana çıkmış olan Sirâcuddîn el-Urmevî, bu alanların her birinde eserler te'lif etmiştir. (Ebû Zunejd, 1988, I/28) Taşköprizâde, *Miftâhu's-Saâde*'de mantık, cedel ve hikmet ilmi eserlerini sıralarken Sirâcuddîn el-Urmevî'yi ön sıralarda saymaktadır. (Taşköprizâde, 1968, I/245)

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin eserlerinden önce çalışma konusu açısından fıkıh alanı dışında kalanlar sonra fıkıh ile ilgili olanlar verilecektir:

-**Letâifu'l-Hikme**: Temel felsefe problemleri hakkında yazılmış, hacimli ve en bilinen eserlerinden biridir. Pek çok şerhi bulunan bu eser, Farsça'ya da çevrilmiştir.

-**Metâliu'l-Envâr**: Klasik mantık konularını özet hâlinde ele aldığı bu eser, medreselerde ders kitabı olarak da okutulmuştur.

-**Beyânu'l-Hak**: Felsefe ve mantık konusundadır.

-**el-Menâhic**: Bu eser de mantık ve felsefe konularını içermektedir.

-**Şerhu'l-İşârât ve't-Tenbîhât**: İbn Sinâ'ya ait eserin şerhidir.

-**el-Vesâil ilâ Tahkîki'd-Delâil¹**: Cedel hakkında yazılmış bir eserdir.

-**en-Nüket fî Mesâili'l-Fıkhiyye fî'l-Fikh²**: İmam Şafî ile İmam Ebû Hanife arasında ihtilaflı olan beş mesele cedel metoduyla tartışılmıştır.

-**Şerhu'l-Mûcez fî'l-Mantık**

-**Lübâbu'l-Erbâîn**: Fahrüddîn er-Râzî'nin *Kitâbu'l-Erbâîn fî Usûli'd-Dîn* adlı eserinin şerhidir.

-**Şerhu'l-Vecîz³**: Gazâlî'nin *Vecîz* adlı eserinin şerhidir.

-**Gâyâtu'l-Âyât**: Fahrüddîn Râzî'nin *el-Ayâtü'l-Beyyinât* adlı eserinin şerhidir.

¹ Katip Çelebi ve çağdaş araştırmacılar tarafından *er-Resâil fî ilmi'l-Cedel* adıyla zikredilen bu eserin, Urmevî'nin *el-Vesâil ilâ Tahkîki'd-Delâil* adlı eseri olduğu kanaati dile getirilmiştir. Söz konusu yanlışlık için bkz: Ceylan, Hadi Ensar, *el-Urmevî'nin Hilâf İlmindeki Metodu*, Basılmamış Tebliğ Metni.

² Hem Ebu Zunejd'in hem de diğer kaynakların *Tehzîbu'n-Nüket* adıyla zikrettikleri ve Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *Kitâbu'n-Nüket*'inden istifade edilerek yazıldığı söylenen bu eserin de Urmevî'nin hilaf alanında yazmış olduğu eser olduğu düşünülmektedir. bkz: Ceylan, Hadi Ensar, *Sirâcuddîn el-Urmevî'nin Hilâf İlmindeki Metodu*, Basılmamış Tebliğ Metni.

³ Bağdadî, bu eserin Urmevî'nin fûrû-ı fıkha dair elimize ulaşan tek eseri olduğunu söylemekte, bu da onun Sirâcuddîn el-Urmevî'yi başka biri ile karıştırmış olabileceği fikrini akla getirmektedir. Bağdadî, *Hediyyetü'l-Arifîn*, I/ 406; Çağrııcı, Mustafa "Sirâceddin el-Urmevî", *DİA*, XXXVII/263.

-et-Tahsîl mine'l-Mahsûl: Çalışmaya konu olan bu eser, Fahreddin er-Râzî'nin *Mahsûl* isimli usûl eserinin muhtasarıdır. Abdulhamîd Ali Ebû Zunejd tarafından geniş bir mukaddime ile birlikte iki cilt halinde neşredilmiştir.

Sirâcuddîn el-Urmevî'nin aklî ilimlerdeki derinliği *et-Tahsîl*'de de görülmektedir. Bu eserde benzersiz bir mantıkî düzen, ince bir araştırma, aklî delillerin yerli yerindeliği, hasımlarının eleştirilerine verdiği tartışma usûlündeki cevaplar, bu ilmin kuşatılmasında ve konuların zorluğunu idrakte en büyük payın kendisine ait olduğunu göstermektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/20)

Sirâcuddîn el-Urmevî, usûl-i fıkıh konularını tasnif etmede, furû meseleleri bâbları ayırmada, sıralamada, kendi anlayış ve dikkatini ortaya koyacak bir yöntem seçerek *et-Tahsîl* isimli muhtasarı yazmıştır. Bu eserde usûl ilmindeki derinliğini ve bu ilimdeki yüceliğini ortaya koymuştur. Bu yüzden onun muhtasarı, *Mahsûl*'ün diğer muhtasarlarını, düzenleme, tertib (sıralama), ve problemlerin çözümü açısından geçtiği söylenmiştir. Bazı deliller konusunda müphemliği ortadan kaldırmada, kapalı olan kısımları açıklamada, belli konularda gelen sorulara cevap vermede diğer muhtasarlar arasında öne çıkmaktadır. (Ebû Zunejd, 1988, I/30)

Sirâcuddîn el-Urmevî, bu kitap ile usûlcü olarak şöhret bulsa da bu eserle yetinmemiştir. Fihristlerin Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyyede mevcut olduğunu kaydettiği, "*Makâsıd'ı'l-Ukûl min Meâkidi'l-Mahsûl*" isimli kitabın, ismiyle içeriğinin tam olarak uyumlu olmadığı, bu yüzden *Mahsûl*'ün tamamını kapsamadığı aktarılmaktadır. Fihristlerin, bu kitabı Sirâcuddîn el-Urmevî'nin *Mahsûl*'e dair sorularına verilen cevapları içerdiğini söylemelerine ve onu *et-Tahsîl*'in içine dâhil etmelerine rağmen, eseri inceleyenler bunun *Mahsûl*'ü şerheden başka bir eser olduğunu söylemektedirler. (Ebû Zunejd, 1988, I/30)

Bu Dönemdeki Usûl Ekolleri Ve Sirâcuddîn El-Urmevî'nin Hangisine Mensup Olduğu

İmam Şafîî, hicrî 2. asrın sonlarında usûl-i fıkıh ilminin kurallarını tedvîn ettikten sonra, âlimler onun ortaya koyduklarından iktibâs etmeye başlamışlar ve onun fikirlerini ve istidlâllerini genişleten eserler ortaya koymuşlardır. Nitekim hicrî 3. ve 4. asırlarda ilm-i usûl-i fıkıhın konularından tek birine yoğunlaşmış müstakil araştırmalar görülmektedir.

Şafîî ekolünün ve mütekellimîn ekolünün ortaya çıkışı, İbn Süreyc (h.306)'e dayanmaktadır. O, Davud-ı Zahirî'nin *fî İbtâli'l-Kıyâs* adlı eserine karşı bir kitap telif etmiştir. Daha sonra bu ekolü Abdulcebbar b. Ahmed b. el-Mutezilî, '*Umed* olarak isimlendirdiği eseriyle takip etmiştir. Sonra h.403'te vefat eden Eş'arî Malikî usûlcü Bâkılânî'nin *Emâli*, *İcmâ'u Ehl-i Medine* ve *Takrîb* adlı eserleri gelmektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/26; Marlow, s. 291)

İbn Haldûn'un *Mukaddime*'de belirttiği üzere Gazâlî'nin *Mustesfâ*, İmam Haremeyn'in *Burhân*, Ebu'l-Hüseyin el-Basrî'nin telif ettiği *Mu'temed* eserleri, kavaid-i usûl eserlerinin başlıcaları olarak görülmektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/26)

Râzî'nin *Mahsûl* adlı eseri ve Âmidî'nin *İhkâm* adlı eseri önemli usûl eserlerinin başında gelmektedir. İsnevî'nin *Nihâyetu's-Sûl*'de belirttiğine göre de *Mahsûl*, şu iki kitaptan istifade etmiştir: Gazâlî'nin *Mustesfâ*'sı ve Ebu'l-Hüseyin el-Basrî'nin *Mu'temed*'i. Bu iki kitaptan bir sayfaya varan oranda nakillerde bulunduğu bahsedilmektedir. (Ebû Zunejd, 1988, I/20)

İbn Haldun ve İsnevî'den yapılan nakillerden usûl ilminin, hicri VI. asrın sonlarına kadar mütekellimin metodu üzerine olduğu, hicri VII. asrın başlarında Fahreddin Râzî ve Âmidî'nin çizdiği çerçevenin dışına çıkmadığı anlaşılmaktadır. Urmevî de bu ekole mensup alimlerden olup, *et-Tahsîl* adlı eserinde mezkûr alimlerden sıkça alıntı yapmaktadır.

Sirâcuddîn El-Urmevî'ye Göre İcmâ'

Sirâcuddîn el-Urmevî önce, usûlcülere göre *icmâ* "ın tanımını vermektedir: "*Müctehid müslümanların söz, fiil veya itikaddan bir iş üzerinde şer'î hükümler üzerinde ittifakıdır*" (Urmevî, 1988, II/37) Daha sonra Sirâcuddîn el-Urmevî, Nazzâm, Şiâ ve Haricîler'in hilafına

olarak *icmâ*’ın müslümanlar için bir delil olduğundan bahsetmektedir. (Urmevî, 1988, II/39) Daha sonra *icmâ*’ın imkanı üzerinde duran Sirâcuddîn el-Urmevî, Şîl’er’in masum imam üzerine ittîfâk ettiklerini fakat, *icmâ*’ı için tüm ümmetin ittîfak etmesi gerektiğini söylemektedir. (Urmevî, 1988, II/46-47)

“*İcmâ*ın sadece masum imam zamanında olabileceğini, dolayısıyla sadece onun söylediklerinin *icmâ*’ olduğunu” iddia eden Şîâ’ya karşı Sirâcuddîn el-Urmevî, “insanı iyiliklere sevkeden ve kötülüklerden uzak tutan bir imamın varlığının lütuf olduğunu, fakat onun masum olmadığını, dolayısıyla onun sözlerinin *icmâ*’ı kapsamadığını ve *icmâ*’ın ümmetin kabulüne ve ittîfakına bağlı olduğunu söyleyerek karşı çıkmaktadır.” (Urmevî, 1988, II/87-88)

Sirâcuddîn el-Urmevî, daha sonra *icmâ*’ın delil oluşunu ayet ve hadislerle temellendirmektedir. *İcmâ*ın imkanı üzerinde aklî tartışmalara değinen ve *icmâ*’ın mümkün olduğunu söyleyenlere karşı Sirâcuddîn el-Urmevî, ümmetin hata üzerinde birleşme ihtimali olduğunu söyleyerek cevap vermekte ve *icmâ*’ın aklî olarak delillendirilmesini kabul etmemektedir. (Urmevî, 1988, II/52) Sirâcuddîn el-Urmevî’ye göre “*Ümmetim hata üzerine ittîfak etmez*” hadisi, her asırda *icmâ*’ın mümkün olduğunu ifade etmez. (Urmevî, 1988, II/53)

Cuveynî’nin “hakkında *icmâ*’ edilmiş bir konuya muhâlefet edilemeyeceği” görüşüne de itiraz eden Sirâcuddîn el-Urmevî, “*icmâ*’ın, kabul eden çoğunluğa rağmen, muhâlefet edilme şüphesi barındırdığını” söylemektedir. (Urmevî, 1988, II/54) Bu cümle üzerine Urmevî’nin kendi ekolü içerisinde de müstakil görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

İhtilaftan sonraki *icmâ*’ın imkanına da değinen Sirâcuddîn el-Urmevî, Ebu Bekir’in hilafetine dair tartışmadan sonra ümmetin *icmâ*’ını ve ümmü veledin bey’den menedilmesini, tartışmadan sonra ümmetin *icmâ*’ına ve bunun mümkün olduğuna örnek olarak zikretmektedir. (Urmevî, 1988, II/61)

Sahabê *icmâ*’ına da değinen Sirâcuddîn el-Urmevî, kalamcılar ile Şafîî ve bazı Hanefî fakîhlerden itirazlar olmasına rağmen, kendi zamanlarında *icmâ*’ın varlığının mümkün olduğundan hareketle sahâbe *icmâ*’ını ve ona bağlı hükümleri kabul etmekte ve gelen eleştirilere de cevap vermektedir. (Urmevî, 1988, II/62)

Sirâcuddîn el-Urmevî’nin temas ettiği bir diğer konu, asrın *icmâ*’ eden müctehidler arasında herhangi bir ihtilaf bulunmaksızın inkırâdının (sona ermesinin) *icmâ*’da şart olup olmadığıdır. Sirâcuddîn el-Urmevî, bazı kalamcı ve fakîhlerin aksine hocası Râzî ile beraber *icmâ*’da inkırâdın şart olmadığı görüşündedir. (Râzî, 1997, IV/147; Urmevî, 1988, II/63) Zira Sirâcuddîn el-Urmevî’ye göre asrın inkırâdına itibar etmek *icmâ*’ın varlığını mümkün kılmaz, çünkü nasıl sahâbe döneminde tâbiinden müctehidler var idiyse, tâbiin döneminde de başka müctehidler bulunmaktaydı.

Sirâcuddîn el-Urmevî, *sükûtî icmâ*’ konusunu da ele almaktadır. Bir asırdaki müctehidlerden bir kısmı bir konu hakkında ittîfak etse, geri kalan müctehidler de sükût etseler, ona göre *icmâ*’ tam olarak gerçekleşmiş olmaz. Sirâcuddîn el-Urmevî, sükût eden müctehidlerin hem rıza hem de kabul etmeme durumunu barındıkları için, Şafîî’nin bu konudaki “sâkite söz isnâd olunamayacağı”(Şafîî, 1321, I/134) görüşünden hareketle *icmâ*’ın gerçekleşmeyeceğini söylemektedir. (Urmevî, 1988, II/66)

Sirâcuddîn el-Urmevî, *icmâ*’u ehl-i medîneye de itibar edilip edilemeyeceği konusunu da ele almaktadır. Özellikle Malikîler’in delil olarak kabul ettiği bu *icmâ*’ın, belli bir beldenin ehlini ismetle tahsis etmek anlamına geleceği, bunun da *icmâ*’ı belli bir zamanla tahsise de yol açabileceğinden itiraz etmekte ve *icmâ*’u ehl-i medîneyi delil olarak kabul etmemektedir. (Urmevî, 1988, II/70)

Sonuç

Sirâcuddîn Urmevî'nin hayatı ve usûlcülüğünü *et-Tahsîl* adlı eseri bağlamında-icmâ' konusu özelinde ele alınan bu çalışmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

(1) Urmevî'de kendi hocasının Râzî uzmanı olması hasebiyle, dolaylı olarak Râzî'den etkilenme ve usûl anlayışında bunun yansımaları olduğu görülmektedir.

(2) Urmevî'nin bu eserde usûl-i fıkıh görüşlerine yer vermesinin yanında, diğer mezhep görüşlerine de karşılaştırmalı olarak yer vermesi, muhtasarının mukayeseli bir eser olması açısından önemlidir.

(3) Urmevî, Râzî'nin *el-Mahsûl* adlı eserini sadece özetlemekle yetinmemiş, ihtiva ettiği usûl-ı fıkıh konuları ve yer verilen görüşler itibarıyla bir muhtasar metnin ötesine geçmiştir.

(4) Urmevî'nin *et-Tahsîl* adlı eserindeki yöntemini göstermek amacıyla icmâ' konusunda yapılan inceleme sonucu, icmâ' konusunda da Râzî etkisi görülmekle beraber, bazı konularda Urmevî'nin kendi fikirlerine yer vermesi ve diğer mezheplerin görüşlerine verdiği cevaplar, Urmevî'nin müstakil bir usûl anlayışı olduğunu ortaya koymuştur. Bu anlayışın da eser üzerinde, hem usûl-i fıkıh alanında hem de mukayeseli fıkıh alanında yapılacak başka çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Çağrıçı, M. (n.d.). Sirâceddin el-Urmevî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXVII, pp. 262-264.
- Ebû Zunejd, A. A. (1988). *et-Tahsîl mine'l-Mahsûl* (c. I). Beyrut, Müessesetu'r-Risâle.
- el-Bağdadî, İ. P. (1920). *Hediyyetü'l-Ârifîn ve Esmâu'l-Müellifîn ve Âsâru'l-Musannifîn*. Tahran, Mektebetü'l-İslamiyye.
- İbn Hallikan, E.-A. Ş. (1282). *Vefeyâtu'l-Â'yân ve Enbau Ebnâi'z-Zaman* (c. I-VIII). Beyrut.
- İbnü's-Sübki, E. N. (1964). *Tabakâtu's-Şafiiyyetü'l-Kübrâ* (c. I-X). Kahire, Matbaa-i Hüseyiniyye.
- Kaya, M. Cüneyt, (2012/2), “Bir Filozof Olarak Sirâceddin el-Urmevî (ö. 682/1283): *Letâifu'l-Hikme Bağlamında Bir Tahlil Denemesi*, Divan Disiplinlerarası Çalışma Dergisi, c.17, s.33 1-45.
- Marlow, L. A Thirteenth-Century Scholar in the Eastern Mediterranean: Sirâj al-Dîn Urmavî, Jurist, Logician, Diplomat. 22:3, 279-313.
- Râzî, F. M.-H. (1997). *el-Mahsûl fî İlmi Usûli'l-Fıkh* (c. I-VI). Beyrut: Müessesetu'r-Risâle.
- Şafî, M. b. (1321). *Kitâbu'l-Umm*. Mısır, Matbaaatu'l-Kubra'l-Emiriyye.
- Taşköprizâde, A. b. (1968). *Miftâhu's-Saade ve Misbâhu's-Siyâde fî Mevzûatu'l-Ulûm* (c. I-III). Kahire, Dâru'l-Kütübü'l-Hâdis.
- Urmevî, S. M. (1988). *et-Tahsîl mine'l-Mahsûl* (c. I-II). Beyrut, Müessesetü'r-Risâle.
- Yakut el-Hemevî, E. A. (1323). *Mu'cemû'l-Buldân* (c. I-VIII). Kahire.
- Zirikli, H. (1969). *el-Â'lâm:Kamus-u Terâcim* (c. I-XI). Beyrut.

EXTENDED SUMMARY

Sirâj al-Din al-Urmavî(v.682) is a Shafi'î scholar, who belonging to Urmiye which is located within the borders of Iran today. Urmavi, who started his scientific life with mental sciences, logic and philosophy, went out of his country to Egypt, Damascus and Mosul for his science education. In 1347, he came from Egypt to Konya where he served first as ambassador, then as qâdî and as a qâdî al-qudât. His teacher Kemaludin Musa b. Yunus, a master of time, is a master who has transcended Christian clergy in the Torah and Bible interpretation. It is known that Ibn Yunus studied Fahreddin Râzî's works well. It is understood that there is the influence of his teacher in Urmavî has shown interest in the works belonging to Râzî and summarizing and expounding of some works of Razi. Urmavî has many works such as logic, philosophy, usûl al-fiqh and kalam. *Latâîf al-Hikma*, *Matâli al-Anvâr*, *al-Manâhic*, in the field of logic and philosophy; *Nukât*, *el-Vasâil* are the best-known works in fiqh.

Although Urmavî is known mostly for his works in the field of logic and philosophy, the work that Urmavî, which is written in the field of fiqh, is the subject of our communication. *al-Tahsîl min al-Mahsûl*, which is summarized of the work called Fahraddîn Râzî's *Mahsûl*, is one of them. In this work, Urmavî includes the definitions of usul al-fiqh, and then answers them by listing the views of the opponents. The effect of Râzî in this work, which is based on the system of Râzî, is clearly visible. While Urmavî transferring Râzî's views, somewhere objects to him; by the expression of investigator Urmavî's opposition to Râzî in eighty-four places.

Al-Tahsîl is important from the point of view of giving Urmavî's views to usûl al-fiqh, as well as giving comparative to other sectarian views. We found it appropriate to examine the theme of *jima* in order to show the method of Urmavî's work named *al-Tahsîl*. Urmavî first gives the definition of *jima* and oppose to the Shi'a who claims that the innocent imam's expression is also the *jima*, which is defined as the alliance of the Muslims. Urmavî, later based on *jima* with verses and hadiths. It is quite striking that the Ummah does not allow any rational proof to the evidence of *jima* by pointing out the possibility of merging on the mistake. Another issue that Urmavî, touches is whether or not the *inkirâd* is necessary in *jima* without any dispute among the müctehid who have been in the ages. Urmavî, unlike some theologians and jurists, with Râzî says that there is no requirement of *inkirâd* in *jima* Urmevi, later conveys his views on the subject of *sukûtî jima*, *jima of sahaba* ve *jima ehl al-madîna*.